

**TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
BALKAN ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YAYINLARI**

**AVUSTURYA-MACARİSTAN'IN
BOSNA HERSEK'İ İŞGAL TARİHİ (1878)**

MIHOVIL MANDIĆ

**Hırvatçadan Çeviren, Notlandıran ve Değerlendiren:
Enes TURBIĆ**

Editör: Dr. Cüneyt NUR

EDİRNE 2022

Trakya Üniversitesi Yayın No: 294
T.Ü. Balkan Araştırma Enstitüsü Yayın No: 20

AVUSTURYA-MACARİSTAN'IN BOSNA HERSEK'İ İŞGAL TARİHİ (1878)
Kitabın Orijinal Adı: *POVIJEST OKUPACIJE BOSNE I HERCEGOVINE(1878)*
/ BOSNA HERSEK İŞGAL TARİHİ (1878)

Kapak: 15 Ağustos 1878 tarihinde Livno kasabası yakınlarında Dalmaçya Domobran Birliği'nin taarruzu (Kaynak: Karl von Blaas, Viyana Askerî Tarih Müzesi)

EDİTÖR: Öğr. Gör. Dr. Cüneyt NUR
ORCID: 0000-0001-9284-4638

Hırvatçadan Çeviren, Notlandıran ve Değerlendiren: Öğr. Gör. Enes TURBIĆ
ORCID: 0000-0003-2871-9044

İnceleyenler: Doç. Dr. Abbas JAHJAI
Prof. Dr. Rahman ADEMI

Dizgi: Öğr. Gör. Utku KIRLIDÖKME
Düzeltilme: Dr. Öğr. Üyesi Vahit Cemil URHAN
Kapak Tasarım: Fatma YAZICI

Baskı: Trakya Üniversitesi Matbaası
Edirne Teknik Bilimler MYO Sarayıç Yerişkesi / EDİRNE
E-posta: matbaa@trakya.edu.tr
1. Baskı: 2022
ISBN: 978-975-374-342-6

Copyright © Trakya Üniversitesi Yayınevi
Bu kitapta yer alan tüm yazıların dil, bilim ve hukuk açısından sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.
Trakya Üniversitesinin yazılı izni olmadan bir kısmı veya tamamı çoğaltılamaz veya kopya edilemez.
Kitapta yayımlanan yazılarda savunulan görüşler Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsünü hiçbir surette bağlamaz.

YAZIŞMA ADRESİ
Trakya Üniversitesi Balkan Yerişkesi Enstitüler Binası
Balkan Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü
22030 Edirne / TÜRKİYE
Telefon: +90 284 - 235 34 58 **Belgegeçer / Fax:** +90 284 - 236 31 79
E-posta: bae@trakya.edu.tr

EDİRNE 2022

ENES TURBIĆ (ÇEVİRMEN)

1992 yılında Bosna Hersek'te doğdu. 2011 yılında lise eğitimini (Gimnazija Rizah Odžečkić) tamamladıktan sonra 2011-2012 yılında Ankara Gazi Üniversitesinde Türkçe dil eğitimi aldı. 2016 yılında Edirne Trakya Üniversitesi Tarih Bölümünden mezun oldu. 2018 yılında Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Hâlihazırda aynı Anabilim Dalında doktora eğitimini (tez aşaması) sürdürmekte olup Avusturya-Macaristan idaresi dönemindeki Bosna Hersek ve Boşnakların siyasî hayatına ilişkinonuları çalışmaktadır. İlgi alanları; Avusturya-Macaristan idaresi döneminde Bosna Hersek, 20. yüzyılda Bosna Hersek, Batı Balkanlar tarihi, Bosna'nın Birinci ve İkinci Dünya Savaşı tarihi.

MIHOVIL MANDIĆ

Hırvat asıllı tarihçi ve arkeolog Mihovil Mandić, 9 Ekim 1871 yılında Travnik şehrinde doğmuş, 12 Şubat 1948 yılında ise Saraybosna'da vefat etmiştir. 1896 yılında Viyana Üniversitesi Coğrafya Bölümünden mezun olduktan sonra, 1896- 1903 yılları arasında Banja Luka, sonrasında ise Saraybosna'da lise öğretmeni olarak çalışmıştır. 1919'dan itibaren, Saraybosna'da bulunan ve ülkenin en eski ve köklü devlet kurumlarından biri olan Ulusal Müze'de (Zemaljski muzej) çalışmış olup 1937 yılından 1941 yılına kadar söz konusu kurumda müdürlük görevini üstlenmiştir. Tarih araştırmalarının yanı sıra Mandić'in, Bosna Hersek'teki tarih öncesi arkeoloji, Roma dönemi arkeolojisi ve ülkenin arkeolojik topografyası üzerinde de araştırmaları bulunmaktadır. Bilimsel makalelerini *Bosna Hersek Ulusal Müzesi* dergisi, *Školski vjesnik (Okul gazetesi)* adlı dergi ve *Hırvat Doğa Tarihi* dergisinde yayımlayan Mandić'in eserleri arasında 1842 yılında kurulan Hırvatistan'ın en eski ve en köklü yayınevi olan Matica Hrvatska (lat. Matrix Croatica) yayınevi tarafından yayımlanan *Bosna Hersek'in İşgal Tarihi 1878* adlı kitabı da yer almaktadır. Eser, 1910 yılında yayımlanmıştır. Bunun dışında Mandić'in yayınladığı eserler arasında 1927 yılında yayımlanan *Saraybosna'nın Oluşumu*, 1931 yılında yayımlanan *Travnik Vezir Şehri: Eskiden ve Şimdi* adlı kitapları da bulunmaktadır.

SUNUŞ

Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü kuruluşundan itibaren faaliyet ve ilgi alanını oluşturan Balkanlar'ı odağına alan sempozyum, çalıştay, panel ve konferans gibi farklı akademik etkinlikler gerçekleştirmenin yanı sıra yayın faaliyetlerinde bulunmaya ayrıca önem vermiş ve çeşitli kitaplar yayımlamıştır. 2021 yılından itibaren yayımlamaya başladığımız Balkan Dilleri ve Edebiyatları Araştırmaları, Balkan Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Araştırmaları ve Balkan Tarihi Araştırmaları kitaplarımıza 2022 yılında Balkan Edebiyatlarından Seçme Hikâyeler (I Çağdaş Yunan Edebiyatı, II Boşnak Edebiyatı, III Arnavut Edebiyatı, IV Bulgar Edebiyatı) adı altında iki dilli olarak hazırlanan hikâye seçkileri dahil oldu.

Enstitümüz edebiyat dışında Balkan dillerinde yazılmış tarih, siyaset bilimi, halk bilimi vb. alanları konu alan kitapların tercüme edilerek Türkçeye kazandırılmasını ve Türk bilim alemine sunulmasını da önemli bir vazife addetmektedir. Buradan hareketle yayın faaliyetlerimiz arasında Balkan dillerindeki kitapların çevirilerine de yer vermeye çalışmaktayız. Enstitümüz Balkan Tarihi Anabilim Dalı Öğr. Gör. Enes Turbić'in Hırvatçadan tercüme etmiş olduğu ve Dr. Cüneyt Nur'un editörlüğünü üstlendiği Hırvat asıllı tarihçi ve arkeolog Mihovil Mandić'in *Avusturya Macaristan'ın Bosna Hersek'i İşgal Tarihi (1878)* başlıklı kitabı bu düşüncenin bir ürünüdür.

Hırvatçadan çevirisi yapılan kitap 1910 yılında Zagreb'te yayımlanmıştır. Çevirmen eserin Türk okuru tarafından daha iyi anlaşılması için çok sayıda dipnota yer vermiştir, çeviri metinde kişi ve yer adlarının özgün biçimleri korunmuş, parantez içinde de Türkçe okunuşlar verilmiştir. Çevirmen önsözde Bosna Hersek'in Avusturya Macaristan İmparatorluğu tarafından işgaline giden süreç ve bu işgale karşı gösterilen direniş ve işgali konu alan literatür hakkında da geniş bilgi vermektedir.

Balkan Araştırma Enstitüsü Müdürü olarak büyük bir özveriyle Hırvatça aslından çeviriyi gerçekleştiren Enes Turbić'e, editörlüğünü üstlenen Dr. Cüneyt Nur'a, son düzeltmeleri yapan Dr. Öğr. Üyesi Vahit Cemil Urhan'a, dizgisini yapan Utku Kırıldökme'ye ayrı ayrı teşekkür ederim. Enstitümüzün çalışmalarına olan desteğini bizden hiçbir zaman esirgemeyen Üniversitemizin Rektörü Sayın Prof. Dr. Erhan Tabakoğlu'na ayrıca içtenlikle teşekkür ederim.

Kitabın Türk akademisinde Balkanlar üzerine çalışan ve ayrıca Balkanlara ilgi duyan araştırmacılara faydalı olmasını temenni ederim.

Doç.Dr. İbrahim Kelađa Ahmet
Enstitü Müdürü

ÇEVİRMENİN ÖN SÖZÜ

Bosna Hersek 19. yüzyılda sistem ve idare açısından büyük bir değişikliğe uğramıştır. Bu asrın yetmişli yıllarına damgasını vuran süreçler arasında ülkedeki Osmanlı yönetiminin sona ermesi ve Avusturya-Macaristan idaresi döneminin başlaması yer almaktadır. Avusturya-Macaristan, Bosna'yı 1878'den 1918'e kadar, toplam 40 yıl boyunca yönetmiştir. Avusturya-Macaristan'ın bu kırk yıllık hakimiyetinin ilk otuz yılında, Bosna Hersek'in *de facto* olarak hâlâ Padişahın toprağı (Osmanlı İmparatorluğu toprakları) sayılması, öte yandan Avusturya-Macaristan'ın kendi idari aygıtını oluşturarak ülke üzerindeki kontrolünü tamamen kurmuş olması nedeniyle belirsiz ve çözülmemiş yasal (hukuki) sorunlara çare aramakla geçmiştir. *İkili Monarşi*, hakimiyetinin ancak son 10 yılında (1908-1918), daha doğrusu ilhaktan Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar geçen dönemde, ülke üzerinde tam anlamıyla egemenliğini kurabilmiştir.

Berlin Kongresi'nde Avusturya-Macaristan Monarşi'sine Bosna'da kendi idaresini kurma yetkisi verilmiştir. Dolayısıyla, Osmanlı İmparatorluğu böyle bir karara karşı çıkmasına rağmen Avusturya-Macaristan işgal için onay almış, kısa bir süre sonra da ülkeye yönelik askerî işgal sürecini başlatmıştır. İşgal süreci, Avusturya-Macaristan ordusunun birkaç yerde ülke (Bosna) sınırını geçtiği Temmuz ayının son günlerinde başlamıştır. General Josip Filipović liderliğindeki "İmparatorluk Ordusu" birlikleri, Bosna topraklarına, General Jovanović liderliğindeki birlikler ise Hersek topraklarına girmiştir. Kuzey Bosna'da (Maglaj kasabasına kadar) direniş gösterilmemiş ancak Halk Komitesi ve Halk Hükûmeti'nin faaliyetleri sayesinde örgütlenen Boşnakların (Bosna Müslümanları) ve onlarla birlikte bazı yerlerde Hristiyan asıllı halkın katıldığı ilk büyük ve önemli direniş 2-3 Ağustos 1878 tarihlerinde Maglaj (Maglay) kasabası ve çevresinde gerçekleşmiştir. Kısa bir süre sonra, Varcar Vakuf (günümüzde Mrkonjić Grad [Mrkonyiç]), Jajce, Žepče (Jepçe), Tuzla, Brčko, Stolac (Stolats), Mostar gibi şehirlerin yakınlarında büyük direnişler meydana gelmiştir.

Kuşkusuz en büyük direniş, Doğu Bosna ile Yeni Pazar Sancağı Boşnaklarından ve aynı zamanda Kosova Arnavutlarından oluşan askerî birlikleriyle beraber, Avusturya-Macaristan ordusunun Tuzla şehrine girmesini engellemeyi, ardından taarruza geçmeyi ve sözü edilen orduyu Doboş (Doboy) şehrine doğru püskürtmeyi başaran Taşlıca Müftüsü Vehbi Şemsekadić ve onun liderliğindeki Bosna kuvvetlerinin sağ kanadı tarafından

gösterilmiştir. Bu gelişmeler, Başkomutan General Filipović'i ek ordu birliklerinin gönderilmesini talep etmeye zorlamıştır.

Büyük bir direniş organize edilmesine rağmen, Avusturya-Macaristan ordusunun modern ve donanımlı birlikleri Doboj ve Maglaj'i geçip Saraybosna istikametinde ilerliyorlardı. Kakanj ve Visoko kasabaları yakınlarında meydana gelen çatışmaların ardından Bosna vilayet merkezinin kuşatılması için hiçbir engel kalmamıştır. Avusturya-Macaristan ordusu büyük çaba göstererek ve kayıplar vererek 19 Ağustos tarihinde Saraybosna'ya girip sözü edilen şehri işgal etmeyi başarmıştır. Ancak Saraybosna'nın işgali, tüm askerî operasyonların ve çatışmaların sona ermesi anlamına gelmiyordu. Hersek, Doğu Bosna ve Krajina (Batı Bosna) bölgelerinde çatışmalar devam ediyordu.

Eylül ayındaki askerî operasyonlarda, Avusturya-Macaristan ordusu Hersek topraklarının tamamını işgal etmeyi başarmış, ardından Şemsekadić liderliğindeki Bosna kuvvetlerinin sağ kanadının büyük direniş gösterdiği Doğu Bosna'ya odaklanmıştır. Savaşmaya devam etmenin imkânsız olduğunu gören Şemsekadić, Yeni Pazar Sancağı topraklarına çekilmiş, böylece *İmparatorluk Ordusu*'na Doğu Bosna şehirlerini işgal etme fırsatı vermiştir. Son askerî operasyonlar, büyük direniş gösteren Krajina bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Bu bölgede büyük bir direniş gösterilmişse de modern Avrupa ordusuna direnmek için yeterli güç kalmamıştır. 20 Ekim tarihinde Velika Kladuša kasabasının ele geçirilmesiyle birlikte, Bosna Hersek'i işgal harekâtı resmen tamamlanmış oldu. Bu işgal operasyonunda yaklaşık 150.000 Avusturya-Macaristan askerî (bazı kaynaklara göre sayısı 300.000'e kadar çıkmaktadır) Temmuz'dan Ekim'e kadar birçok çatışmada yer almıştır. Öte yandan Avusturya-Macaristan kaynaklarına göre, çoğu Boşnak (Müslüman) olmak üzere sayıları yaklaşık 90.000 Bosna Herseklinin direnişte yer aldığı tahmin edilmektedir.

İşgal, Boşnaklar için her anlamda değişim anlamına geliyordu. Birçok olumsuz iz bırakan ve psikolojik bir darbe olan işgal süreci, çok sayıda Boşnak'ın evlerini terk ederek hayatlarını başka yerlerde devam ettirmelerine yol açmıştır.

1878'deki işgal süreci ve genel olarak o dönemki Bosna ile ilgili literatüre gelince, Robert Donia'nın *The battle for Bosnia: Habsburg military strategy in 1878* (Bosna Muharebesi: 1878'deki Habsburg Askerî Stratejisi) adlı çalışması gibi İngilizce eserleri, Almanca literatürden ise Avusturya-

Macaristan tarafından işgalinden bir yıl sonra yayımlanan *Die occupation Bosniens und der Herzegovina durch k.k Truppen im Jahre 1878 nach authentischen Quellen dargestellt in der Abtheilung für Kriegsgeschichte des K.K Kriegs-Archivs mit Karten und Plänen* (İmparatorluk ve Kraliyet Savaş Arşivleri'nin Savaş Tarihi Departmanında Haritalar ve Planlarla Sunulan Özgün Kaynaklara Göre 1878'de İmparatorluk ve Kraliyet Birlikleri Tarafından Bosna Hersek'in İşgali) adlı çalışmayı ve aynı yıl içerisinde yayımlanan *Erlebtes in Bosnien: Aus dem Tagebuch eines k.k Officiers* (Bosna'daki Deneyimler: Bir k.k [İmparatorluk ve Kraliyet] Subayın Günlüğünden) adlı hatırat kitabını konuyla ilgili literatürün içine dâhil etmek mümkündür. Slav dillerinde, daha doğrusu Güney Slav dilleri grubuna ait olan eserler arasında Saraybosna'da yayımlanan Vojislav Bogićević'in *Kako je branjeno Sarajevo od Austrougarskog okupatora 19. augusta 1878. godine* (Saraybosna'nın 19 Ağustos 1878'de Avusturya-Macaristan İşgalcisine Karşı Savunulması) ve Hajrudin Ćurić'in *Uloga Pljevaljskog muftije Šemsekadića u otporu protiv Austrougarskog okupatora 19. augusta 1878. godine* (19 Ağustos 1878'de Avusturya-Macaristan İşgalcisine Karşı Direnişte Taşlıca Müftüsü Šemsekadić'in Rolü) adlı eserleri sayabiliriz. Bunların yanı sıra Milorad Ekmečić'in *Istorijski značaj ustanka u Bosni i Hercegovini 1875-1878* (1875-1878 Bosna-Hersek Ayaklanmasının Tarihsel Önemi) ve *Ustanak u Bosni i Hercegovini 1875-1878* (Bosna Hersek Ayaklanması 1875-1878) başlıklı eserlerini zikretmeden geçmemek lazım.

Yukarıdakilere ek olarak, Kasim Hadžić'in *Pljevaljski muftija Šemsekadić i borba protiv okupacije Bosne i Hercegovine 1878. godine* (Taşlıca Müftüsü Šemsekadić ve 1878 Bosna Hersek İşgaline Karşı Mücadelesi) adlı çalışmasına da değinmek gerekir. Bu çalışma, Bosna Hersek arşivlerinde bulunmaktadır. Ayrıca Enver Imamović'in *Historija bosanske vojske* (Bosna Ordusu Tarihi), Mustafa Imamović'in *Historija Bošnjaka* (Boşnakların Tarihi), Božo Madžar'ın *Prikaz otpora Austrougarskoj okupaciji 1878. godine u izvještajima njemačkog konzula* (Alman Konsolosunun Raporlarında 1878 Avusturya-Macaristan İşgaline Karşı Direnişin Sunumu), Rade Petrović'in *Pokret otpora protiv Austrougarske okupacije 1878. godine u Bosni i Hercegovini* (1878 Bosna Hersek Avusturya-Macaristan İşgaline Karşı Direniş Hareketi) gibi çalışmaları da bu konu hakkında bizlere önemli bilgiler sunmaktadır. Belgrad'da yayımlanan eserler arasında Vaso Čubrilović'in *Bosanski ustanak 1875-1878* (Bosna Ayaklanması 1875-1878), Zagreb'te ise Ferdo Šišić'in *Kako je došlo do okupacije a onda do aneksije Bosne i Hercegovine (1878. odnosno 1908*

(Bosna Hersek'in işgali ve ardından ilhakı nasıl gerçekleşti [1878 ve 1908]) adlı eserler bu konuda öne çıkmaktadır.

Eserin yazarı (Mandić), ağırlıklı olarak 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında yayımlanan J. Kötschet'in *Aus Bosniens letzter Türkenzeit* (Bosna'nın son Türk Döneminden), G. Grassl'ın *Osman Pascha, der letzte grosse Wesier Bosniens und seine Nachfolger* (Bosna'nın Son [Büyük] Veziri Osman Paşa ve Halefleri), T. Herlaković'in *Vorgeschichte der Occupation Bosniens und Hercegovina* (Bosna Hersek İşgali'nin Arka Planı), A. Spaits'in *Der Weg zum Berliner Kongress, Unsere Truppen in Bosnien und Herzegowina 1878* (Berlin Kongresi'ne Giden Yol, 1878 Yılında Bosna Hersek'teki Birliklerimiz), Roskiewitz'in *Studien über Bosnien und Hercegovina* (Bosna Hersek Üzerine Çalışmalar), J. Beck'in *Unsere Truppe in Bosnien und der Hercegovina 1878* (1878 Bosna Hersek'teki Birliklerimiz) adlı Alman kaynaklarını kullanmakla birlikte F. Šišić'in yazmış olduğu *Zapamćenja fra Grge Martića* (Fra Grga Martić'in Anıları) adlı eseri de kullandığı kaynaklar arasında yer almaktadır.

Mandić'in bu eseri, 1909'da Saraybosna'da yazılmış, ertesi yıl ise 1842 yılında kurulan, Hırvatların en köklü ve en eski kültür kurumu olan Matica Hrvatska Yayınevi'nde Zagreb'de basılmıştır. Eser, ülkenin ilhakından ve ülkenin tamamen Avusturya-Macaristan'ın bir parçası olmasından iki sene sonra okuyucuyla buluşmuştur. Yazarın ana sayfalarındaki bazı yorumlarından da anlaşılacağı gibi, kitabın vermek istediği mesajlar arasında yeni idareyi iyi, eski idareyi ise yani Osmanlı idaresini kısmen kötü olarak göstermek vardır. Böylece yazar, yeni idarenin iyilik, medeniyet, barış, refah getirdiğini ifade ederken kötü olan idarenin (Osmanlı) sona erdiğine çeşitli yerlerde değinmektedir. Mandić bu nedenle birçok yerde eski idareyi eleştirip geri kalmış gibi göstermekte; ancak bazı yerlerde ise Osmanlıları ve ordusunu övmektedir. Ayrıca yazar, Bosna Hersek'teki Hristiyanların bazen kötü duruma düştüğüne de vurgu yapmaktadır. Oysa ki Bosna Katoliklerinin, devlet (Osmanlı) tarafından korunması (bkz. Ahidnâme ve önemi) ve Ortodoksların inançlarını özgürce yaşamalarının yanı sıra dinî hayatlarını rahatça sürdürmeleri nedeniyle tartışmalı olan Mandić'in bu tür iddialarının gözden geçirilmesi gerekir.

Yazarın Bosna Hersek'teki Osmanlı yönetimine ilişkin bu öznel yaklaşımını yansıttığını yanı sıra eserin asıl önemi, Bosna Hersek'in her bölgesindeki işgal operasyonlarının günü gününe ayrıntılı tasvirini verip okuyucunun dikkatine sunmasında yatmaktadır. Ayrıca eser, işgale katılan

tüm askerî birliklerin, her bir tümeni ve alayının izlediği yolu ve savaş eylemlerini ayrıntılı olarak da sunmaktadır. Bu nedenle sözü edilen eser, 1878 yılında Avusturya-Macaristan tarafından gerçekleştirilen Bosna Hersek işgal süreci hakkında bilgi veren son derece önemli bir kaynaktır. Ancak bu eser, konuya açılan birçok sayıdaki araştırma penceresinden yalnızca bir tanesidir. Boşnaklar (Bosna Müslümanları), Osmanlılar ve Osmanlı İmparatorluğu hakkında bilgi verip bu ve benzeri konuları işleyen başka Hırvat kaynaklarının da var olduğunu belirtmek gerekir.

Bunların yanı sıra eserin bazı yerlerinde Osmanlı askerleri ile ilgili birtakım olumsuz imajlar çizen yazar, bazı yerlerinde Osmanlı askerlerinden övgüyle bahsetmektedir. Örneğin Osmanlı askerlerinin, zor durumda kaldıklarında (gıdasız ve yiyeceksiz) bile her zaman itaatkâr, dindar, halinden memnun, yoklukta bile durumundan şikâyetçi olmayan, gayretli ve özellikle cesur olduğunu söylemektedir.

Eser, hem ilgili olayı (işgali) yerli bir tarihçinin gözüyle yansıtması, hem de Türk ilim âlemine bazı Balkanlı tarihçilerin genel olarak Osmanlı Devleti'ne ve Osmanlı askerlerine bakışını yansıtması bakımından Türk ve Osmanlı imajı çalışmaları için birinci elden kaynak olma niteliğini de taşımaktadır. Ayrıca yazar, işgal sırasında Avusturya-Macaristan ordusunun en üst düzey komutanlarının hayatları hakkında da uzun ve detaylı önemli bilgileri de ihtiva etmektedir.

Yazar, kendisi gayrimüslim olduğu, kitabı da aynı zamanda gayrimüslimlere hitap ettiği için eserde geçen müderris, imam vb. dinî-İslâmî terimlerin açıklamalarına parantez içinde yer vermektedir. Söz konusu terimler Türkçede herkesçe bilinen terimler olduğundan dolayı kitabın Türkçe çevirisinde bu açıklamalara yer verilmemiştir. Buna ek olarak, yazar direnişte yer alan Bosna Hersekliler için isyancı, direnen kişi, asi, direnişçi anlamına gelen “*ustaša*” (çoğulu “*ustaše*”) terimini kullanmıştır. Kitabın yazıldığı dönemde isyancılardan bahsedilirken sözü edilen terim kullanılıyordu fakat İkinci Dünya Savaşı sırasında Ante Pavelić önderliğindeki Hırvat siyasî ve askerî birlikleri için “*ustaše*” terimi kullanıldığından dolayı yanlış anlaşılmanın olmaması için çevirmen olarak direnişte yer alanlara “*ustaše*” yerine, bunun eş anlamlısı olan “*ustanici*” (isyancılar) kelimesini kullanmayı tercih ettik.

Çevirmen olarak, çevirinin okurlarca daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla çalışmada özellikle bölgenin coğrafyası ve tarihî koşullarını da

dikkate alarak, gerekli görüldüğü takdirde farklı birçok dilde konuyla ilgili yazılmış başka kaynaklardan da faydalanarak dipnotlarda geniş bir şekilde gerekli açıklamalarda bulunduk.

Son olarak bu kitap çevirisinin editörlüğünü üstlenen, çalışmamız esnasında bana her konuda yardımcı olan ve çevirimize değer ve zenginlik katan, değerli editörümüz Sayın Dr. Cüneyt Nur'a şükranlarımı sunmak isterim.

Öğr. Gör. Enes TURBİĆ

**Ekim 2022
Edirne**

EDİTÖRÜN ÖN SÖZÜ

1878 yılı, Osmanlı Devleti tarihinde olduğu gibi, Boşnakların ve Bosna Hersek'in de devlet, kültür ve edebiyat tarihinde en önemli dönüm noktalarından birini teşkil etmektedir. 1463 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilip zamanla İslamlaşan ve dört yüz yıldan fazla Osmanlı toprağı olarak kalan Bosna Hersek bu tarihte, Avusturya-Macaristan Monarşisi tarafından işgal edilerek fiilen Osmanlı toprağı olmaktan çıkmıştır. Dolayısıyla, yüzyıllar boyunca bir anlamda Avrupa'nın orta yerinde devleti omuzlamış ve kaderlerini Osmanlı İmparatorluğu'yla birleştirmiş olan Müslüman Boşnaklar, birden kendilerini Müslüman olmayan yabancı bir idarenin altında bulup bir türlü kabullenemedikleri bir duruma düşmüşlerdir.

Hırvat asıllı Bosna Hersekli tarihçi Mihovil Mandić tarafından 1909'da Hırvatça olarak yazılıp 1910 yılında yayımlanan *Bosna Hersek'in İşgal Tarihi (1878)* (Özgün adı: *Povijest okupacije Bosne i Hercegovine [1878]*) adlı bu kitap, Boşnakların ve Bosna Hersek'in toplumsal hafızası ve psikolojisinde derin travmalar yaratan işgal sürecini ve yerli halkın buna karşı verdiği direniş mücadelesinin tarihini günbegün anlatan önemli bir kaynak eser olmasının yanı sıra, gayrimüslim yerli bir tarihçinin işgal sürecinde gelişen olaylara ve aynı zamanda Osmanlı devletine, ordusuna ve genel olarak Türklere bakışını yansıtmaya bakımından da ayrıca önem arz etmektedir.

Elinizdeki çalışmada Mihovil Mandić'in söz konusu kitabı, kendisi de Bosna Hersekli ve Bosna Hersek tarihi uzmanı ve aynı zamanda Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Balkan Tarihi Anabilim Dalında öğretim görevlisi olan Enes Turbić tarafından eski Hırvatçadan Türkçeye çevrilmek suretiyle yayına hazırlanmıştır. Çevirmen tarafından ayrıca, kitabın yazıldığı dönemde Bosna Hersek'in içinde bulunduğu durumu açıklayan ve ülkenin işgal tarihine dair geniş literatüre yer verildiğı ve eserle yazarın değerlendirilmesinin yapıldığı geniş bir önsöz yazılmış; aynı zamanda dipnotlar halinde eserin orijinalinde yer alan özel askerî terimler, yer adları, şahsiyetler vb. şeylere dair geniş açıklamalara ve anlatılan konularla ilgili önemli değerlendirmelere yer verilmiş; kitabın sonuna ekler bölümü de ilave edilerek burada kitapta anlatılan konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak haritalara, bahsi geçen tarihî şahsiyetlerin portrelerine ve bazı olayların resmedildiğı resimlere yer verilmiştir.

Bütün bu özellikleriyle önemli bir kaynak niteliğı taşıyan ve bir çeviriden çok daha fazlasını ifade eden bu kitabın, Türkiye'de Bosna Hersek

ve Balkan tarihi üzerine yapılan araştırmalara, Türkiye ile Bosna Hersek arasındaki derin tarihî ilişki ve bağların yeniden hatırlanmasına, Balkanlı tarihçiler tarafından yapılan çalışmaların Türkiye’de gündeme getirilip dikkate alınmasına ve başta Bosna Hersek olmak üzere Balkanlar’da kendileriyle bağlarımız bulunan topluluk ve uluslarla ilgili tarihî hafızamızın tazelenmesine ve bilgi dağarcığımızın zenginleşmesine katkı sağlamasını temenni ederiz.

Dr. Cüneyt NUR

9 Ekim 2022
Edirne